

ActionAid input rondetafel landrechten juni 2016: Oproep tot Zero Tolerance to land grab

Land is leven. Ruim 2,5 miljard mensen is afhankelijk van land voor hun bestaanszekerheid. 500 miljoen kleinschalige boerenbedrijven produceren tot wel 80% van het voedsel in ontwikkelingslanden. Vooral vrouwen spelen hierin een cruciale rol¹. Toch zijn de rechten op land, water en voedsel voor deze grote groep mensen nauwelijks beschermd. Wetgeving is zwak of wordt niet geïmplementeerd. Door toenemende consumptie en actief beleid van overheden, zoals 'groeicorridors', zijn grootschalige investeringen en daarmee ook druk op land (en water) sterk toegenomen². 90% van het land in Afrika is ongedocumenteerd³ en daarom kwetsbaar voor landroof⁴, met negatieve gevolgen voor mensenrechten, milieu en economische ontwikkeling. Dit blijkt ook uit de vele gevallen van landroof die ondanks toenemende aandacht en toezeggingen van overheden en bedrijven nog steeds aan de orde van de dag zijn⁵.

Zo verloor [Anza in Tanzania](#) vorig jaar samen met 1300 anderen bijna haar land aan een Zweedse investeerder met ontwikkelingsgeld gefinancierd en strijdt [Fatoumata](#) uit Senegal al jaren om haar land terug te krijgen van een Italiaans biobrandstofbedrijf. Vrouwen als [Helena in Mozambique](#) hebben met steun hun landrechten kunnen claimen en hebben succesvolle duurzame boerenbedrijven, maar staan steeds meer onder druk door toenemende suikerrietplantages.

Ook **Nederlandse bedrijven en instellingen** zijn, veelal ongewild en onbewust, betrokken bij landroof of lopen grote risico's hierbij betrokken te raken. Zo blijkt uit de [Land Matrix](#) dat Nederlandse bedrijven direct of indirect betrokken is bij ten minste 1,7 miljoen ha landacquisities. De KPMG sectorrisico analyse constateerde ook dat land issues een aanzienlijk mensenrechtenrisico zijn voor vrijwel alle Nederlandse sectoren. Kansen om juist bij te dragen aan inclusieve economische ontwikkeling en voedselzekerheid worden dan ook gemist. De Nederlandse is vanuit verschillende Ministeries betrokken bij private sector fondsen, keteninitiatieven, investeringen en projecten waarbij de impact op landrechten veelal niet duidelijk is.

Het goede nieuws is dat we weten wat werkt (en dus wat er moet gebeuren)

- De [Voluntary Guidelines on Land Tenure](#)⁶ bieden goede handvatten voor overheden en bedrijven, mits ze geïmplementeerd worden. Het principe van *Free Prior en Informed Consent (FPIC)* is cruciaal om gemeenschappen daadwerkelijk een stem te geven.
- Het steunen van lokaal empowerment en claimen van rechten werkt: In [2015](#) heeft ActionAid alleen al 77.400 vrouwen succesvol kunnen helpen hun rechten te claimen. En samen met gemeenschappen landroof kunnen stoppen in Tanzania, Senegal, Cambodia en Kenia.
- Daarnaast is echter ook nationale en internationale actie essentieel om onderliggende structuren en drivers aan te pakken, waarbij de Tenure Guidelines en FPIC als belangrijke leidraad dienen.⁷

¹ <http://faostat3.fao.org/home/E>

² ActionAid (2014) Great land heist http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/the_great_land_heist.pdf

³ Wereldbank 2013

⁴ Definitie Tirana. Meeste acquisities in kaart gebracht blijken landroof volgens deze definitie, ontbreken FPIC.

⁵ UNCTAD waarschuwde in 2013 al dat grootschalige landinvesteringen 'weinig kansen bieden voor economische ontwikkeling' en overheden alles op alles moet zetten om duurzame kleinschalige landbouw te bevorderen 'before its too late'.

⁶ De Tenure Guidelines zijn in 2012 met brede steun van overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties aangenomen in de Committee on World Food Security.

- ActionAid publiceerde in 2015 [4 stappen voor overheden](#) om landroof te stoppen.

De eerste positieve stap in Nederland is gezet met de start van een dialoog om implementatie van de Tenure Guidelines te bevorderen, maar daadwerkelijke wijzigingen in beleid en praktijk van overheid, ambassades en uitvoerders zijn cruciaal voor het tegengaan van landroof én het steunen van lokale initiatieven van boeren en boerinnen zelf. Dit ontbreekt nog. De omvang van het probleem vraagt om een systematische aanpak, waarbij de monitoring en bewijslast niet bij de gemeenschappen en NGOs ligt, maar waarbij de **overheid en bedrijven steeds kunnen aantonen dat géén sprake is van landrechten schendingen.**

Het is tijd voor een **Zero Tolerance** beleid t.a.v. landroof.

Dat betekent voor de Nederlandse overheid het volgende:

- 1) **Steun voor (zuidelijke) initiatieven en organisaties** die werken met vrouwen en gemeenschappen om hun rechten te claimen en hen direct betrekken bij beleid;
- 2) **Tenure Guidelines en FPIC implementeren en daar transparant over rapporteren:**
 - a. Aanvullende voorwaarden in lijn met Tenure Guidelines en het principe van Free Prior and Informed Consent stellen aan **land investeringen** van Nederlandse bedrijven, investeerders en instellingen. Dit betekent ook:
 - i. **VGGT en FPIC als voorwaarden voor alle land-gerelateerde investeringen** van RVO, FMO, Atradius, Wereldbank, IFC, IEB en andere instellingen die de Nederlandse overheid financiert.
 - ii. Vergroot **transparantie** van investeringen ex-ante en gedurende het proces, zodat inzichtelijk wordt waar land investeringen (al dan niet indirect gefinancierd) plaats vinden en hoe rechten hier gerespecteerd worden.
 - iii. Een actieve(re) rol van de overheid om deze richtlijnen te verankeren in **convenanten** en toe te zien op rapportage en implementatie
 - iv. Een actieve rol van **ambassades** in uitdragen en monitoring van implementatie
 - b. **Internationale inzet om VGGT te verankeren** in Oeso, Wereldbank e.a. fora en richtlijnen waar Nederland actief is. Bijdragen aan het opzetten van een monitorings- en klachtenmechanisme (bij CFS) voor implementatie VGGT.
- 3) **Beleidscoherentie:** In kaart brengen welk beleid en projecten met Nederlandse steun mogelijk toenemende druk op land en landroof aanjagen en deze herzien. Geen grote agri, energie of infrastructuur initiatieven steunen waarbij landrechten niet gegarandeerd (kunnen) worden. Inzetten op beleid en investeringen die de belangen van kleinschalige voedselproducenten, in het bijzonder vrouwen, voorop stellen.

ActionAid is een internationale ontwikkelingsorganisatie met lokale kantoren in 45 landen, waar wij samenwerken met zo'n 15 miljoen mensen in het tegengaan van armoede en ongelijkheid. Landrechten voor vrouwen en het tegengaan van landroof zijn daarbij belangrijke prioriteiten. Zie ons jaarverslag [hier](#) en meer informatie over de internationale #LandFor campagne [hier](#).

Contactpersoon: Barbara.van.paassen@actionaid.org
